

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 37 (1923)

Artikel: Rapport davart il Dizionari rumantsch per l'an 1922
Autor: Pult, C.
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-195992>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.02.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

RAPPORT
DAVART IL DIZIONARI RUMANTSCH
PER L'AN 1922
DA PROF. DR. C. PULT.

In prüm lö stögl accomplir ün dovair da güstia ed equità invers ün dels plü zelants e conscienzius tanter ils noss collaboratuors: Il nom da nos correspondent per Lohn (Schons),

Sig. Pres. Dolf in Lohn,

chi collaboret dal prüm d'innan vi da nos dizionari, al prestand excellents servezzans, gnit invlidà cur cha nus combinettan la glista da collaboratuors nel rapport per l'an 1920 (Ann. XXXV). Eu rouv il surnomnà signur d'ans perdunar l'omissiun involontaria e quels lectuors, chi s'interessan vairamaing per nos-s'ouvra ed and piglian notizia exacta, da complettar a man ditta glista.

Nus profittain da quaist'occasiun per trametter ün sincer salüd eir als oters fidels cooperatuors vi da nossa grand'ouvra naziunala. Quaist an avettan els complettas vacanzas. La raccolta sistematica da material per quai chi riguarda la lingua tschantschada ais statta glivrada fingià nel 1921. Uossa as tratta be amo da complettar tala dumandand oura amo quels peds, chi sun stats da nus invlidats, tant inavant cha nus ils scoprin. -- Quaista lavur nun ha pero usche granda prescha sco quella da copiar, concentrar ed ordinar las respostas da nos correspondents e d'excerptar la litteratura.

Nossas fadias as concentrettan quaist an bod exclusivamaing sün quaistas duos lavuors, chi ston gnir forzadas, scha nus vulain approssmantar per quant pussibel il momaint da redacziun finala.

Copiats e concentrats gnittan quaist an 126 faschs d'intuorn 35 paginas l'ün, q. v. d. da pag. 1135 fin 1260 cun abundan-
tamaing 10,000 fögliets verds e 700 albs (cun chavazzin tudais-ch).

Ant co passar als excerpts da quaist an stim eu ütil e bön per divers motìvs da recapitolar in cuorts terms, ma cun datas precisas la lavur prestada da mia entrada in redacziun (nel 1914) infin uossa:

1. *Compilaziun, reproducziun e spediziun dels questiunaris als correspondents*: da pag. 695 (fin là eira rivà Dr. Melcher) a pag. 1650.

In quaists questiunaris gnittan trattats ils chapitels seguaints:
da pag.

Politica e dret	695— 729 = 32	paginas
Militar	729— 740 = 11	„
Religiun	740— 781 = 41	„
Legendas e superstiziun	781— 786 = 5	„
Chüzzamainta (Fußbekleidung)	786— 792 = 6	„
Vestiari e ruel (toaletta)	792— 798 = 6	„
Indriz e mobiglia della chambra	798— 804 = 6	„
S-cherpa da chasa (quaist chapitel, sco alchüns oters quà manzunats eiran stats trattats ün toc inavant e lura interruiots da Dr. Melcher. El gnit da nus complettà)	804— 833 = 29	„
Lavanda	833— 839 = 6	„
Peschs	839— 842 = 3	„
Reptils ed anfibis	842— 847 = 5	„
Insects	847— 859 = 12	„
Utschels	859— 876 = 17	„
Jert	879— 884 = 5	„
Verdüra	879— 884 = 5	„
Fluors e plantas decorativas	884— 888 = 4	„
Rests (ün pa da tuot: aschai, spe- ziarias, zücher, vin, bavrandas, mailinterra, divers geners da zap- pas ed otras üsaglias da cham- pagna)	888— 902 = 14	„
Verbs: Verbs auxiliars, lur conjuga- ziun; cun ella gnittan trattats eir		

ils pronoms persunals	902— 928 = 26	paginas
Verbs regulars (lur conjugaziun)	928— 940 = 12	„
Savair, podair, vulair, dovair, stovair	940— 952 = 12	„
Oters verbs irregulars (pro quaists e pro oters adüna culs substantivs, adjectivs, adverbs od otras fuormas dad els derivantas o chi stan in stretta congiunziun cun els, fra- seologia, locuziuns tipicas) . . .	952—1036 = 84	„
Verbs chi as refereschan all'ap- percepziun sensuala	1035—1056 = 20	„
Verbs chi as refereschan al mo- vimaint ed alla stabilità	1056—1125 = 69	„
Verbs chi as refereschan alla lavur ed al repos	1125—1140 = 15	„
Verbs chi as refereschan al tschan- tschar, s'impissar e sentir	1140—1232 = 92	„
Verbs chi as refereschan alla vita quotidiana	1232—1267 = 35	„
Prenoms	1267—1268 = 1	„
Adjectivs: Domini sensitiv	1268—1339 = 61	„
intellectual, del sentimaint, abstract	1339—1414 = 75	„
Substantivs da natüra generala ed oters plets chi cun els van insembel	1414—1427 = 13	„
La charramainta (cun disegns)	1427—1462 = 55	„
Preposiziuns, adverbs, particlas, inter- jecziuns	1462—1536 = 74	„
Adjectivs numerals	1536—1544 = 8	„
Rests	1544—1546 = 2	„
Pronoms	1546—1555 = 9	„
La chasa	1555—1650 = 95	„

Per inclejer il perchè da quaist in part curius masdügl da chosas ed ideas bain diversas as sto tgnair avant ögl il fat, cha Dr. Melcher — cun plaina raschun — solaiva rizzar aint seis questiunaris tenor las singulas stagiuns. — Quaist avet per consequenza, cha tscherts chapitels eiran stats tschuncs gio sainza gnir a fin, per cumanzar oters. Nus stovettan natü-ralmaing complettar tals chapitels ed ir spicland che chi mancaiva amo. Quaista lavur nun füt leiva e dumandet fich bler temp.

Ultra allas spediziuns quà sura manzunadas, chi consistaivan da 16 paginas mincha mais, gnittan tramissas durant il temp da mia actività las seguaintas circularas, chi dumandaivan:

1. La descripziun dellas diversas mastralias ed otras elecziuns o festas politicas.
2. Üsis e costüms in dis fix del an.
3. Noms da territori nels contuorns del cumüm.
4. Noms da territori in muntagna.
5. Cugnoms e schlattas.

Simlas survistas, sco quaista quà sura, sun, na be per ils lectuors, ma eir per la redacziun da grandischma importanza. — Per complettar quaišt'enumeraziun e per render pussibel a minchün d'as orientar cun ün pa d'buna vöglija in cuort temp sur da tuot la raccolta, vögl eu metter quà insembel eir la glista dels questionaris tramiss da Dr. Melcher:

	da pag.
L'uman (parantella, età statura etc.)	1— 20
Il corp uman	20— 47
Stadi da sandà, malatias, mendas etc.	47— 84
Spaisas e bravandas	84—120
Vestiari	120—156
Agricultura (champs e lur cultivaziun)	156—184
Il moller (il muglin, la farina etc.)	183—189
Il pan	189—195
Vaschella ed üsaglia per mangiar e per baiver	195—202
Mobiglia e s-cherpa da chadafö (il cuschinar etc.)	202—226
La pigna, mobiglia d'stüva, ogets della vita quotidiana in chasa etc.	226—235
Il fümär	235—237
La prada (lavuors, ütensils, terms, saivs etc.)	237—270
Chanv e glin	270—276
Muvel gross	276—302
Uì (stalla, pavlar, bavrar, lat, chaschar etc.)	302—334
Pas-ch (alps, tejas etc., chaschar cuntinuaz., vaschella famaglia etc.)	334—352
Muvel manü	352—373
Pulam	373—384
Bes-chas domesticas	384—395
Aviöl, verm da saida etc.	395—400

Il chavagl, asen, müel etc.	400—421
Las bes-chas in general (mammifers)	421—432
La bacharia	432—445
La vit'umana	445—467
La giuventüna (mattuns e mattans etc.)	467—474
Nozzas, lai, vita da famiglia, guadagn etc.	474—888
La mort	488—495
Gious e divertimaints	495—526
Plantas	526—536
Temp, masüras, pais, munaida	536—553
Traffic e commerci, vias etc.	552—576
Mansters e professiuns (üsaglias, lavuors tec.)	576—621
God e lainam	621—642
Metals	642—645
Univers, terra, fuormaziuns geograficas, muntagnas, aüas, vals etc., firmamaint, stagiuns, ora etc.	645—687
Frütta e coltivaziun da tala (bos-cha etc.)	687—696

Ed uossa passainsa al seguond puonch da mia actività a partir da 1914:

2. *Stüdi exact, revisiun e riordinamaint parzial da tuot il material* in zettels incorporà nellas s-chaclas. Aggiunta da chavazzins in palperi gross cotschen (cf. rapport per l'an 1914, Ann. XXIX).

3. *Ordinà e miss in faschas* ils questiunaris turnantats dals correspondentes da pag. 650—1520.

4. *Copia e concentraziun da quaistas respostas* sün zettels verds (chavazzin rumantsch) ed albs (chavazzin tudais-ch): Quaista lavur eira statta accomplida cur ch'eu entret in redacziun per 348 paginas. — Nus la continuettan forzand il plü pussibel seis avanzamaint ed arrivettan quaist an a pag. 1260. Da quaistas sun da trar gio las paginas, chi van da 921 fin 940 e da 943 fin 987 (cf. il rapport pel 1918, Ann. XXXIII). Il nummer da paginas concentradas davo mia entrada in redacziun correspondess dimena a $1261 - (348 + 66) = 1147$, q. v. d. bod trais voutas tant co nella prüma perioda (348 paginas). Il nummer da zettels obtgnüts tras quaista concentraziun arriva strusch als 95,000.

In plü compilet eu 14 tabells, 7 dellas qualas trattan dels pronomes persunals, 6 dels verbs auxiliars ed üna dels verbs in -idiare

Sco ch'eu manzUNET fingià plüs voutas aise eir amo da constatar, cha la concentraziun dels questionaris, chi concernan ils noms dellas plantas causet üna lavur incomparabelmaing plü granda co la solita concentraziun. Bler da plü temp dumanda eir quella dels verbs ed adjectivs, della quala nus ans occupain giüst uossa.

5. *Classificaziun alfabetica dells zettels* obtgnüts tras la concentraziun, tras ils excerpts, tras raccoltas fattas sül lö svesch da nus o da noss collaboratuors. Quà nun arrivettan nus all'enorma ziffra obtgnüda da Dr. Melcher, chi tenor seis rapport general (Gesamtbericht über den Gang der Arbeiten für das rätoromanische Idiotikon . . . , pag. 17) arrivet alla ziffra da 150,000 zettels. Per nus constat eu be la somma da circa 80,000, compris ils 10,000 ordinats quaist an. — I'ns resta amo ün'enorma pruna dad ordinar, la quala ans darà bler da sbatter nels ans venturs. Tala lavur po gnir eseguida be dalla redacziun.

6. *Excerpts*: Quels da Dr. Melcher sun enumerats exacta- maing in meis rapport del 1915 (Ann. XXX). I nun ha ingün sen da repeter quà quaist'enumeraziun. La litteratura excerpada davo il 1914 ais la seguainta:

Ledscha crim. suot Munfallun (Manuscript in meis

posses del 1707)	400 zettels
G. Barblan, poesias	230 "
Annalas 14	2300 "
Candrian, Dial. v. Bivio-Stalla	800 "
Luzi, Lautlehre der subseiv. Dialekte	1300 "
Pult, Le Parler de Sent (na fini)	1500 "
Charta dallas Alps da Guarda (Man. del an 1613)	140 "
Cudesch d'Alp da Sent (Man. 1777)	130 "
Glossarium Sentinum (1658, cf. rapport 1915)	1500 "
Lanz, Il Biviano	790 "
Vulpus, Historia rätica	909 "
Salideivel Avis (1757)	240 "
Il Penitent (1713)	360 "
Grass, Psalms (1683)	640 "
Il Cudisch de S. Giuseppe (1838)	105 "
Bossi, Cudisch d'oraziuns	100 "
Spieghel de devoziun (1676)	430 "

Annalas XV, XIX, XX, XXX	2100 zettels
Calender romontsch 1891, 98, 99, 1900, 1906, 1908, 1909, 1911	305 ”
Cudisch instructiv per las scolas ruralas (1840)	360 ”
Durgiai, Hist. dil veder e niev testament	100 ”
Cappol, Nomenclatura (1770)	700 ”
Bardola, La Nöblia da tschanüff	280 ”
Tratt. festiv	10 ”
Festività da Chalavaina	130 ”
D ^{nna} Lupa	170 ”
Salvioni, Ladinia ed Italia	70 ”
Bifrun, Testamaint	5600 ”
Ischi XV	500 ”
Calvenzan, In curt Mussament	80 ”
Arch. Sent (da continuar)	500 ”
Ischi 1918	210 ”
Frizzoni, Cudesch da Schlarina	230 ”
Nuot Jachen Vital, La Deità	90 ”
Huber, Les Appellations du Traîneau	206 ”
Brun, Die Mundart von Obersachsen (na fini)	150 ”
Annalas XXXII	300 ”
Brandstetter, Das schweiz. deutsche Lehngut im Churwälschen	600 ”
Ulrich, Altobereng. Lesestücke (register)	2000 ”
Walberg, Il Parlare di Celerina	2500 ”
Högberg, Seltene Wörter und Redensarten im U. E.	200 ”
Da glistas, descripziuns etc. dels correspondents ca.	8000 ”

In plü gnittan in divers cudeschs e periodics suottastrichats ils plets da scriver oura culla relativa fraseologia, ma na amo copiats.

Quaist an gnittan excerptats:

La bibla granda da Vulpius & Dorta (<i>Vulp. & Dorta</i>) finida, in tuot	6400 zettels
<i>Champell</i> Psalms (complett)	4400 ”
Jon Martin, <i>Philomela</i> (1684) na finida	900 ”
Sechia, <i>Der die das</i> , Nomenclatura (1774)	2800 ”
Stefan <i>Gabriel</i> , Ilg ver <i>sulaz</i> da pievel (giuvan 1611)	900 ”
Biblia sursilvana (1718) cumanzà, Genesis	2072 ”
Il <i>Samaritan</i> da Dr. Federspiel	532 ”
Nies tschespet 1922	290 ”

Päder Baseli Berther, Ils <i>Bannerhers</i> della Cadi	220 zettels
A Camischollas	200 „
Sin Cadruvi	232 „
Sontgha Catrina a Muster	46 „
Il Spazatgamin, cumedia	96 „

Sur dels excerptes vegls füssa da dir diversas chosas chi concernan tschertas difficultats, ch'els preschaintan, la maniera da trar in consideraziun las diversas ediziuns, l'indicaziun, scha davo paginas o davo chapitels e vers ed oter plü. — Eir sur da bleras observaziuns linguisticas interessantas füssa da relatar e sur dels fals da stampa. — Eu nun vögl impro slungunar excessivamaing quaist rapport e spargnerà las remarchas manzunadas pel prossem.

6. *Raccoltas süil territori:*

I Viadi (meis) attravers tuot il territori nels ans 1915 e 16 per udir dalla viva vusch ils singuls dialects e per dumandar oura pels artichels da prova ed otras chosas.

Raccolta sü Fetan nel 1914 (7000 zettels), Präz (4000), Scharans (3000), Ardez (1200), Ferrera (400).

Quaist an cumanzet eu a collectar pervia del filar e tesser etc.

Diversa migliera da zettels gnittan da nus notats cul temp dalla memoria, da reminiscenzas provochadas tras l'excerptar, tras la revista d'oters zettels, tras la conversaziun in famiglia o cun otra gliend.

7. *Lavuors publichadas d'utilità immediata per l'idioticon:*

Per quant tuot las lavuors rumantschas sajan in stretta connexiun culla lavur pel dizionari, lasch eu quà davent tscherts stüdis, sco *Nos Rumantsch, L'ortografia valladra, Ladinia e Italia* ed oter e cit ils seguaints:

Alchüns artichels da prova 1916 (Ann. XXXI)

Volksbräuche und Volkswohlfahrt 1916 (Schw. Arch. f. Vk., Bd. XX)

La plü veglia pergiamina rumantscha 1918 (Ann. XXXIII)

Las Bacharias 1921 (Ann. XXXV)

Nouvs artichels da prova 1922 (Ann. XXXVI)

9 rapports annuals

Otras provas múltiplichadas, revista da lavuors per incaric della Soc. retor. e d'oters.

8. *Lectura e stüdi della litteratura scientifica e tecnica relativa a lavuors da quaist gener.*

9. *Infuomaziuns oralas e per scrit* e fich nombrusas correspondenzas, chi concernan l'idioticon, copias da material, spediziuns etc. — Il temp applichà per sclerir quels chi s'interessan per noss'ouvra ais bain ponderà. Eu sun adüna pront a dar ils sclerimaints giavüschats a tuots quels chi pon avair dubis sur d'üna chosa o l'otra relativa al dizionari, eir da tgnair referats lasupra, sch'i vain fat dumanda e scha l'auditori correspuonda al temp impondü. Güdichar d'üna chosa sainza as dar la fadia da la cognoscher almain ün toc inavant ais indegn d'üna persuna seria. Nos bureau ais avert a tuots quels chi s'interessan per el.

Per finir vögl sporscher amo noss ils plü cordials ingrazchamaints a tuots quels chi ans procurettan material pel Dizionari, impostüt a *Sig. Peider Chönz* da Guarda, chi ans regalet divers prezius manuscripts ed a *Sig. Dr. Stefan Brunies*, il qual ans tramettet üna bella collecziun da plets.
